

A költő náthás, de nem ismeretlen.

Beszélgetés Varró Dániellel in Várad 2013/9.

Hogyan kell a költőséggel sok pénzt keresni?

(Nevet.) Hát nyilván nem lehet, sehogy sem. (Megint nevet.) Nem tudom, milyen választ vársz erre a kérdésre. Sehogy sem lehet jól keresni a költőséggel. Amikor középiskolás koromban már írtam verseket és kezdtem küldözgetni pályázatokra, akkor anyukám, aki mindig jót akart nekem, azt mondta – hiába nyertem meg egy pályázatot, vagy hiába díjazták a verseimet –, ő mindig azt mondta, szerinte egyáltalán nem írok jó verseket, a többiek sokkal jobb verseket írnak. És látszik, hogy nekik inkább való ez a költőség, nekem meg egyáltalán nem. Olyan jó vagyok matekból, legyek inkább bankár. Sokáig próbált anyukám engem erre a helyes útra terelni. Nyilván a költőségből sehogy sem lehet sok pénzt keresni.

Hát ez nem valami biztató. Hogyan viseled a népszerűséget? Mindig öröm? Vagy van, amikor teher?

Alapvetően nagy öröm. Olyan vicces dolgok is vannak, hogy bizonyos helyeken érettségi tétel is vagyok, kortárs irodalomból engem választanak. Ez is a népszerűséghez vagy ismertséghez tartozik. Ennek kapcsán egyrészt sok levelet meg e-mailt kapok, hogy segítsék kidolgozni a rólam szóló érettségi tételeket – de nem mindig jut időm segíteni. Másrészt kaptam pár fenyegető levelet is egy érettségi előtt álló diáktól, hogy ha engem fog húzni és véletlenül megbukik belőlem, akkor megkeres és kiherél. Tehát vannak árnyoldalai is az ismertségnek. Különben meg az van, hogy én általában otthon ülök a gép előtt, ott írok meg fordítok, nem nagyon szembesülök azzal, hogy mennyire vagyok népszerű vagy nem. Amikor meg néha mégis elmegyek valahova, akkor előfordul, hogy megismernek az utcán, vagy odajönnek, és az vicces. Úgy látom, hogy nagyon szerencsésen megtaláltam a közönségemet.

Azt jelentős irigységgel konstatáltam, hogy rímelni nagyon tudsz. Azt is látom, hogy a Maszat-hegy is, ha nem is feltétlenül csak gyerekeknek szól, de mindenképpen a gyereket célozza meg a közönségben. És legutóbbi könyvedben ott vannak a korszerű mondókák kisbabáknak... azon gondolkoztam, hogy a következő mi lesz...

Igen, a kisbabás-mondókás nyilván onnan jön, hogy nekünk lett gyerekünk. Nekem van egy nem sokkal több mint egyéves kisfiam, ő ihlette ezeket. De az is teljesen jogos, amiről olyan szépen beszéltél a Maszat-hegynél. Én azt abszolút a saját szórakoztatásomra írtam. Van benne egy csomó irodalmi játék meg viccelődés, ami nyilván a gyerekeknek nem érdekes. A rosszakaróim azt mondták egyszer, hogy sznob óvodásoknak írtam, akik értik ezeket a finom utalásokat. Máskülönben tényleg az van, hogy én elég infantilis vagy gyereklelkű vagyok, vagy ilyen maradtam. Én szeretem ezeket a műfajokat. Olvasni is nagyon szeretek meséket, gyerekverseket. Szerencsére sok jó van most. Megint divatja van, hogy a legjobb írók, költők írnak gyerekverseket, és azok nagyon-nagyon jók. Olvasni is és írni is szeretek ilyeneket.

Sok és sokféle humor van a szövegeidben. Tudjuk, hogy a viccnek, a humornak a forrása az, hogy egymástól távol eső dolgok kerülnek egymás mellé. Te tanultad ezt a gondolkodásmódot, volt egy minta, valaki a környezetben, vagy ez hogyan alakul ki?

A viccesség?

Ez, hogy így tudsz asszociálni. Hogy sokszor nagyon emelkedett és hétköznapi dolgok kerülnek egymás mellé. És ugyanolyan létjogosultsága van mind a kettőnek a szövegben, de az összehatás vicces lesz. Ehhez kell egy specifikus gondolkodásmód szerintem. Egy világnézet. Ezt tanulja az ember? Vagy megszerzi?

Valószínűleg a szüleimtől, anyukámtól vettem át nagyjából a világnézetet. Tőlük tanultam. Mindig olyasmit olvastam szívesen, aminek volt egy kis távolsága magától. Egy kis önirónia. Amiből hiányzik a humor, az tőlem mindig távolabb állt, azzal nehezebben azonosultam, nehezebben értettem. Kevésbé tetszett. Ezért én is olyanokat írok szívesebben, amiben humor van. Különben tényleg az van, hogy én egy elég egyszerű ember vagyok, meg nem is vagyok nagyon okos, tehát olvasni is csak olyanokat szeretek, amit nem kell nagyon megfejtetni, és írni is barátságos dolgokat szeretek. Ugyanakkor maga a költészet, a költészetnek a formai része, a rímek, a különböző versformák, az egésznek a zenéje – ez nagyon izgat. Nagyon szeretem a régi verseket is. A költészeti hagyomány is nagyon izgat engem. Szeretek ahhoz kapcsolódni, szeretek felidézni, eljátszogatni ezekkel. Innen is jön néha az emelkedettség meg a költőieskedő része a dolognak. De ugyanakkor meg attól, hogy én egy egyszerű ember vagyok, és kevés dolog érdekel, úgy érzem, hogy én nagyon távol állok attól a régi, megmondós vagy tutti-mondós költőideáltól. Kevés dologról érzem úgy, hogy én tudnék arról valami okosat mondani. Ezért tényleg apró-cseprő mindennapi dolgokról beszélek, és leginkább arról, ami körülöttem van. Egyáltalán nem emelkedett dolgok, amiket írok. Ugyanakkor szeretem a hagyományos költői nyelvet, klasszikus formákat, és akkor nyilván így kerül egymás mellé a hétköznapi és az emelkedett. És ez szerintem is tud jól működni sokszor, van egyfajta bája.

A Maszat-hegy dalait hallgattam, miközben készültem az interjúra, és megragadt bennem ez a szó, hogy „bélabús”. Összecsengett az én náthás állapotommal az a bélabús, ismeretlen angol költő. Ha már az angoloknál tartunk, nyilván a műfordítói munkáidról is kérdeznék, de ami roppant módon izgat engem most veled kapcsolatban, az Lewis Carroll. Az Aliznak a verseit is újrafordítottad. Az milyen munka volt? Vágytál rá már régebben?

Én nagyon vágytam erre. Angolul tanultam mindig is, aztán angol szakos is voltam, és hát ugye érdekelnek a versek, olvastam sok angol verset. A magyar költészetben a tragikus hangvétel az uralkodó, ezt is várjuk el egy verstől, hogy minél tragikusabb, szomorúbb legyen. Hamar felfigyeltem rá és megtetszett nekem, hogy az angol költészetben ez nem ennyire evidens, és a legnagyobb költők is írtak vicces verseket. Light versnek, könnyű versnek hívják ezt angolul, és ezen belül létezik a nonszensz költészet, Lewis Carroll is ennek a klasszikusa. Én ezeket hamar felfedeztem és nagyon-nagyon tetszettek, és örültem, hogy ez itt az angoloknál komolyan van véve, már középiskolás koromban elkezdtem ilyeneket fordítani. Egyébként az a náthás angol költő a Maszat-hegyben, aki mondja, hogy „bélabús”, az is onnan jött, egy ilyen antológiából, amiben angol nonszensz versek, vicces versek voltak. Abban volt egy náthás vers arról, hogy elmúlt a nyár és jön az őszi. És akkor én azt lefordítottam. Ráadásul az egy ismeretlen angol költő volt. És akkor elgondolkodtam azon, hogy egy ismeretlen náthás angol költőnek milyen lehet a sorsa. Aztán ő így szereplője is lett a szép mesekönyvemnek, ez az ismeretlen influenzás angol költő.

Nekem ez mind nagyon tetszett. És konkrétan ez az Alice Csodaországban is. Azért is gondoltam régóta arra, hogy túl az én személyes vonzalmamon is érdemes volna újra lefordítani. Mert azt nem tudják sokan, hogy ami magyar fordítás meg szokott jelenni, amit újra és újra kiadnak, az egy nagyon furcsa öszvérfordítás. Kosztolányi lefordította még régen Évike Tündérországban címmel az Alice Csodaországban-t, ami zseniális, Kosztolányis az

egész. De valahogy az volt Kosztolányinak a kiindulópontja, hogy ezt magyarítani kell. Már a címből is lehet hallani, az Alice Évike lett, és a verseket ő nem fordította le, hanem újraköltötte. Ugye, nagyon sokszor az a vicc az Alice Csodaországban-ban, hogy különböző goromba állatok és egyebek, akikkel találkozik Alice Csodaországban, azok azt mondják: szavaljon el egy verset. Alice-nak teljesen meg van kavarodva a feje és megpróbál elszavalni egy verset, amit az iskolában tanult, de összekavarja a sorokat, és nem úgy jön ki a vers, ahogy ő azt megtanulta, és ebből jönnek ki ezek a nonszensz szövegek. Tehát a legtöbb Lewis Carroll-vers valamilyen akkor ismert, azóta elfeledett versnek a paródiája. Ezt végül is jogosan, de nem túl hűséges fordítói módon Kosztolányi úgy oldotta meg, hogy magyar verseket kavart össze, tehát van olyan, hogy Évike a Családi kört kezdi el szavalni, csak összekavarja a sorokat, és az van benne, hogy „Egerész a cica, nekimegy a falnak”, meg ilyesmit. Ez nagyon jópofa. De az egészet nagyon szabadon kezelte. Amit mi ismerünk fordításként, az úgy keletkezett, hogy Szobotka Tibor fogta a Kosztolányi-fordítást meg az angolt, ahol viszonylag pontos volt, ott meghagyta, máshol viszont belenyúlt, újrarendezett verseket, és ettől az egész nagyon furcsa, nem is igazán egységes stílusú, van benne elég sok félrefordítás is. A versek nem egyenletesek, attól, hogy van, amit Kosztolányi fordított, zseniálisan, és van, amit Szobotka, nem olyan zseniálisan. Emiatt úgy gondolom, érdemes volt ezt újrarendezni. Végül a nővéremmel csináltuk, a nővérem tapasztaltabb prózafordító, mint én, ő fordította a prózát, én a verseket. Nagyon szerettem és élveztem. Ezenkívül is sok nonszensz verset fordítottam. Meg is fog jelenni a Magvető Kiadónál Ponyigócok utazása címmel az angol nonszensz költészetből egy fordításkötet, amit Havasi Attilával és Vaskó Péterrel közösen csinálunk. Ez az, amit a műfordításokon belül a legjobban szeretek, amit tényleg szerelemből és szenvedélyesen, magamtól csinállok, nem felkérésre.

Mekkora teret foglal el az életedben a színház? Nyilván sokat foglalkoztál a Maszat-hegy szövegeivel is, amikor a színpadi változat készült. De műfordítóként is fordítottál több színdarabot. Milyen kapcsolatod van neked a színházzal?

Belecsöppentem még akkor, amikor az első verseskötetem megjelent. Volt egy kortárs angol nyelvű darab, aminek elég költői szövege volt, kerestek hozzá fordítónak költőt, aki tud angolul. És valahogy az angoltól műfordító költők vagy nem értek rá, vagy több mindenkinek nem tetszett, és visszaadták. Valahogy így, véletlenszerűen csöppentem bele. Előtte engem ez nem különösebben izgatott, nem is volt érzésem se hozzá. De valahogy sikerült elég jól megcsinálni, és onnan kezdve – mint amikor az embernek megjelenik egy verseskötete, és akkor nagyon csodálkoztam, hogy elkezdtem úgy leveleket kapni, hogy Varró Dániel költő, tehát, hogy egyre inkább költőnek tituláltak, ami először furcsa volt és idegen, aztán az ember megszokja –, attól, hogy lefordítottam egy színdarabot, elkezdtek keresni és elkezdtek úgy kezelni, hogy akkor én színházi fordító vagyok. Ami azért szerencsés, mert – az elején kérdezted a pénzt – egy kicsit jobban lehet keresni ezekkel a színházi munkákkal, fordításokkal, mint a kötetekkel. Ez az, ami a munka része nekem. Tehát elsősorban színházi fordító vagyok, és mellékesen, suttymóban írok, meg fordítok verseket, olyasmit, amit magamtól csinállok. Azóta sok darabot fordítottam, közreműködőként is dolgoztam, dalszövegíróként. Musicaleket is fordítottam. Mindig örülök annak, ha olyasmivel lehet foglalkozni, amihez a költészetnek köze van. Azért örülök, hogy az utóbbi egy-két évben több ilyen költői darab megtalált. Fordítottam Shakespeare-darabokat újra. Ott szerencsésen összeér a költészet meg a színház. Így alakult.

Személyesen meg azért is örülök nagyon neki, mert én magamtól otthon ülök a négy fal között és ott bámulom a monitort. Sokszor elég könnyű belepisztulni, meg nem olyan sok inger ér engem, nem sok emberrel találkozom magamtól, a költészet vagy a fordítás kapcsán. Az

viszont nagyon jó, amikor be lehet menni a színházba, akár próbára, ott mégiscsak emberek között van az ember, meg egy olyan izgalmas világba kerül. Jó fejek a színészek. Ott aztán van élet, meg minden. Ezt nagyon szeretem. Örülök neki, hogy van közöm hozzá.

Valamiféle példaképeid vannak, voltak?

Hát, valamit már ki kellene találnak.

Mert ezt mindig megkérdezik, és te nem tudsz mit válaszolni?

Nem tudok.

Na jó, akkor közelítsük másként. Gyermekkorodban melyek voltak a kedvenc olvasmányaid?

Nekem a kedvenc könyvem gyerekkoromban a Winnetou volt, azt sokszor újraolvastam, ami kisfiúként nem túl meglepő. És talán az sem, hogy a másik mániám a foci volt. Gombfocizni szerettem nagyon. A kedvenc könyvem Tandori Dezső Nagy gombfocikönyve volt. Azt nagyon sokszor olvastam. Ezenkívül nagyon szerettem Lázár Ervint, az meg is maradt. Volt egypár könyv, amit nagyon szerettem gyerekkoromban, aztán nagyobb koromban újraolvastam, és nagy csalódás volt, gagyinak találtam. Ezért nagyon tisztelem azokat a gyerekeknek írókat, akik még mindig, vagy ha lehet, még jobban tetszenek, ha az ember felnőtten újraolvassa őket. Több rétege van, meg nyelvileg is izgalmas. Például Lázár Ervin nagy kedvencem. Különben pont azért, mert ilyen focimániás voltam, akire utoljára emlékszem, hogy példaképem volt, az a holland válogatott kapusa volt tízéves koromban. Hans van Breukelen, a 88-ban Európa-bajnokságot nyert holland válogatott kapusa. Nekem nagyon tetszett az, hogy az EB döntőben tizenegyest ítélték a hollandok ellen, és akkor nagyon reklamált Van Breukelen, igazságtalannak érezte azt a tizenegyest, de hát ugye nem lehetett mit tenni, elvégezték azt a tizenegyest, ő mellékesen kivédte, aztán visszament és még reklamált a bírónak. Tehát az elv volt neki fontos. És nekem ez nagyon tetszett, mert én is mindig kapus voltam. Erre emlékszem, hogy van Breukelen nagy példaképem volt.

Kedvenc költőim vagy íróim később is voltak, ha kell mondani, akkor Parti Nagy Lajost mondanám, akinek a verseit is nagyon szeretem, sokat tanultam, loptam tőle, nagy hatással volt rám személyesen is. Annak, hogy költő lettem, sok köze van ahhoz, hogy anyukám, aki ugyan próbált lebeszélni engem a költésről, egyszer elvitt valamilyen felolvasóestre. Nem is volt kedvem, de valahogy elrágatott. Tizenöt éves korom körül történhetett. Ott többek között Parti Nagy Lajos olvasott fel, és az nekem borzasztóan tetszett, hogy ő gyönyörű szépen olvasott. Mély, szomorú, melankolikus módon olvasta fel a verseit, közben meg nagyon viccesek is voltak. Több író is ott volt, például Esterházy, Márton László. Parti Nagy olvasta fel szomorúan a szövegeit, a többi író meg dőlt le a székről a röhögéstől, potyogtak a könnyeik. És nekem ez borzasztóan tetszett, hogy ez a két dolog így működik együtt. Parti Nagytól biztos, hogy tanultam ezt, hogy a hétköznapi élet, a földhözragadt viccesség meg a mély szomorúság és valamiféle emelkedettség végül is megférnek egymás mellett.

- 2013/9.

A Várad megjelenését a
Bihar Megyei Tanács
teszi lehetővé.

A Várad támogatója a
Communitas Alapítvány.

-